

изд., доп. К., 1999. 14. Кримінальне право. Особлива частина. Підручник. (Александров Ю.В., Антипов В.І., Володько М.В. та інші). К., 1999. 15. Коржанський М.Й. Кваліфікація злочинів. К., 1998. 16. Постановление Пленума Верховного Суда СССР от 11.07.1972 № 4. О судебной практике по делам о хищениях государственного и общественного имущества. / Сборник постановлений Пленума Верховного суда СССР (1924–1973гг.). М., 1974. 17. Кудрявцев В.Н. Общая теория квалификации преступлений. М., 1999. 18. Бажанов М.И. Уголовное право Украины. Общая часть. Учебное пособие, 1992. 19. Егоров В.С. Понятие состава преступления в уголовном праве: Учебное пособие. М.; Воронеж, 2001. 20. Немов Р.С. Психология: Учеб. Для студентов высш. пед. учеб. заведений: В 3 кн. Кн. 1. Общие основы психологии. М., 1997. 21. Горбуза А.Д. К вопросу о соотношении понятия «мотив» и «цель» преступления / Труды ВСШ МВД СССР. Вып. 10. Волгоград, 1974. 22. Пинаев А.А. Курс лекций по общей части уголовного права. Книга первая «О преступлении». Х., 2001. 23. Зелинский А.Ф. Криминальная мотивация хищений и иной корыстной преступной деятельности. К., 1990. 24. Дагель П.С., Котов Д.П. Субъективная сторона преступления и ее установление. Воронеж, 1974. 25. Советское уголовное право. Общая часть. Под ред. Н.А. Беляева, П.И. Ковалева. М., 1977. 26. Кримінальне право України. Загал. Частина: Підруч. для студентів юрид. вузів і фак. За ред. П.С. Матишевського та ін. К., 1999. 27. Уголовное право. Общая часть. Учебник для вузов. Отв. ред. И.Я. Козаченко, З.А. Незнамова. М., 1998. 28. Зелінський А.Ф., Коржанський М.Й. Корислива злочинна діяльність. К., 1998. 29. Експрес-інформація про стан злочинності на території України за 12 місяців 2001 року // МВС України 04.02.2002 року. Рукопис. 30. Криминалистика: Учебник. Под ред. И.Ф. Пантелеева, Н.А. Селиванова. М., 1984. 31. Кочои С.М. Ответственность за корыстные преступления против собственности. 2-е изд., дополненное и переработанное. М., 2000.

Надійшла до редколегії 11.09.02

І.М. Риженко

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ У БОРОТБІ З КОРУПЦІЙНОЮ ДІЯЛЬНІСТЮ В СФЕРІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Успіх політичних і соціальних реформ, що відбуваються в Україні, залежить від ефективності роботи органів державної влади.

Діяльність державного апарату повинна відображати такі риси як чіткість та оперативність, діловитість в роботі, суворе виконання законів та державна дисципліна. Від цього залежить економічний розвиток країни, правильне використання ресурсів, своєчасне вирішення соціальних питань, забезпечення прав та свобод громадян.

Разом з тим деякі посадові особи допускають порушення покладених на них обов'язків. У одних випадках ці порушення відбуваються з корисливих мотивів (гроші, знайомство) в інших – з помилково представлених інтересів службової необхідності. Своїми діями вони негативно впливають на нормальну роботу державного апарату, заподіюють шкоду державним та суспільним інтересам, закріпленим законом правам та інтересам окремих громадян.

У процесі розв'язання проблем щодо боротьби з корупцією, з нашої точки зору, велике значення має аналіз ключових положень деяких дефініцій, із яких можна зробити певні висновки щодо розуміння корумпованих відносин, що допоможе у розв'язанні проблем ефективної протидії корупції, а врешті – решт, виробити адекватні заходи протидії цьому злу. Адже, як зазначає М.Мельник, «питання про механізм корумпованих відносин у розв'язанні проблем ефективної протидії корупції відноситься до категорії ключових» [1, с.105].

Термін «корупція» трактується в законодавчому розумінні, як діяльність осіб, уповноважених на виконання функцій держави, спрямована на протиправне використання наданих їм повноважень для одержання матеріальних благ, послуг, пільг або інших переваг [2, с.180]. Аналіз спеціальної літератури свідчить, що питанню визначення поняття «корупція» з боку вчених не приділялось належної уваги, до того ж у теорії права воно вирішується неоднозначно. Пояснюється це рядом моментів, зокрема, складністю зазначеного питання, різноманітними підходами до його вирішення, а також недооцінкою його значимості для антикорупційної діяльності. Так, І.Сервещкий визначає корупцію як «єднання представника державного апарату з вітчизняними і (або) зарубіжними кримінальними формуваннями, що діють із власної вигоди на шкоду політиці та економічній сфері» [3, с.55]. Досліджуючи корупцію в контексті проблеми протидії організованим злочинності в сфері економіки і фінансів, Г.Репецька розглядає корупцію, з одного боку, як спосіб одержання максимального прибутку від тіньового бізнесу, захисту організованої злочинності від соціального контролю, а з іншого – як спосіб збагачення чиновників, поступового вrostання кримінальних структур у державний апарат [4, с.3]. Таким чином, можна зробити висновок, що у зміст цього терміна входять найрізноманітніші види протиправної діяльності, у тому числі підкуп представників державної влади, проникнення членів злочинних угруповань у державні установи та незаконне збагачення чиновників. Аналіз терміна «корупція» визначено у найбільш загальному плані і при подальшому дослідженні може зазнати певних змін.

Нині в Україні достатньою правова база для ефективної діяльності правоохоронних органів у сфері протидії корупції? Оскільки принциповий підхід держави до боротьби зі злочинністю обумовлюється, насамперед, наявністю відповідної правової бази, то ми зобов'язані назвати правові основи боротьби з корупцією в Україні.

На сучасному етапі в Україні діє декілька законів та підзаконних актів, які регламентують боротьбу з економічною злочинністю. В першу чергу це закони України: «Про організаційно-правові основи боротьби з організованою злочинністю» (від 30 червня 1993 рік, зі змінами), «Про боротьбу з корупцією», «Про державний захист суддів та працівників правоохоронних органів» і «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»; укази Президента України «Про Координаційний комітет по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» від 26 листопада 1993 р., «Про заходи щодо вдосконалення діяльності Координа-

ційного комітету по боротьбі з корупцією і організованою злочинністю» від 30 грудня 1994 р., «Про невідкладні заходи щодо посилення боротьби зі злочинністю» від 21 липня 1994 р., «Про додаткові заходи щодо зміцнення законності та правопорядку в Україні» від 5 серпня 1996 р., «Про Комплексну програму профілактики злочинності на 2001–2005 рр. від 25 грудня 2000 р.; постанова Кабінету Міністрів України від 20 березня 1998 р., «Про стан виконання центральними і місцевими органами виконавчої влади Закону України «Про боротьбу з корупцією».

Відповідно до цих нормативних актів з метою боротьби із корупцією в Україні створена ціла система державних органів:

- координативний комітет по боротьбі із корупцією і організованою злочинністю при Президенті України;
- спеціальні підрозділи по боротьбі з організованою злочинністю Міністерства внутрішніх справ України;
- спеціальні підрозділи по боротьбі з корупцією та організованою злочинністю Служби безпеки України.

Ці правоохоронні органи в своїй діяльності керуються Конституцією України, нормами Кримінально-процесуального кодексу, законами України «Про міліцію» від 25 грудня 1990 р., зі змінами; «Про прокуратуру» від 5 листопада 1991 р., зі змінами; «Про Службу безпеки України» від 25 березня 1992 р., зі змінами; «Про оперативно-розшукову діяльність» від 7 липня 1992 р., зі змінами.

Свої функції правоохоронні органи виконують у тісній взаємодії з державними контролюючими органами: Міністерство фінансів, Міністерство зовнішньоекономічної діяльності та торгівлі, Державна митна служба, Державна податкова інспекція, Державна контрольно-ревізійна служба, Міністерство юстиції та інші міністерства і відомства.

Суб'єктами корупційних діянь виступають насамперед державні службовці, народні депутати України, депутати сільських, селищних, міських, районних, обласних рад, сільські, селищні, міські голови та голови районних, обласних рад.

Серед зловживань суб'єктами корупційних діянь виділяються зокрема порушення законодавства при викупі суб'єктами підприємницької діяльності боргів державних підприємств, корупційні діяння, пов'язані з отриманням і наданням необґрунтованих пільгових кредитів, отримання підприємцем в обхід встановленого законом порядку ліцензії, сертифіката на той чи інший вид діяльності та інші.

Характерними рисами корупції в Україні є безпосередня участь вищих посадових осіб через своїх представників у великих монопольних проєктах, з одного боку та тотальний корупційний тиск на підприємців, що належать до малого та середнього бізнесу, отже, найбільше потерпає від корупції малий та середній бізнес – основа економічного зростання будь-якої країни.

Цікавими є висновки, до яких прийшли експерти Світового банку, вивчаючи вплив корупції на розвиток країн з перехідною економікою. В Албанії, скажімо, гроші, які витрачаються фірмою на підкуп чиновників,

становлять 7% її сукупного доходу, у Грузії цей показник сягає 15%. У Естонії, Угорщині та Словенії частка фірм, що заявили про наявність корупції у правовій системі, не перевищує 30%. Що стосується Росії та України, де реформи у державному секторі проходять значно повільніше, то цей показник перевищує 30% [5].

Ці факти в котре підтверджують, що саме в країнах перехідної економіки та недосконалої правової системи відзначається найвищий рівень корупції.

За даними Європейського банку реконструкції та розвитку, Україна входить до складу 25 найкорумпованіших держав світу. Постійні скандали, пов'язані з «відмиванням» грошей у закордонних банках найвищими посадовими особами України, вкрай негативно відбиваються на міжнародному авторитеті країни. Негативні наслідки корупції підривають довіру громадян до владних структур, сприяють тінізації економіки, зумовлюють розкрадання національного багатства, з Україною не хочуть мати справу серйозні інвестори та міжнародні фінансові інституції, а це впливає як на вітчизняну підприємницьку діяльність, так і на іноземну. Остання просто перестає інвестувати країну, де розвинена корупція, а вітчизняний капітал прагне «втекти» з неї.

Що ж є підґрунтям для процвітання корумпованості в Україні?

По-перше, причини корупції криються, безперечно і насамперед, у слабо розвиненій економіці, у політичній нестабільності та боротьбі владних структур за сфери впливу, у низькому соціальному рівні життя громадян, а конкретними причинами є зарегульованість суспільних механізмів, де рішення майже будь-якого питання неможливо без участі державного чиновника. У тих країнах, де виробник і споживач залишаються один на один, зникає сама необхідність когось підкуповувати. Тільки в тих країнах, де держава все більше регулює економіку, там все більше потенційних можливостей для підкупу чиновника.

Про ситуацію, яка склалася на сьогоднішній день у співвідношенні між суб'єктами підприємництва та чиновницьким апаратом, уповноважений Держкомпідприємництва у м.Києві, президент концерну «Екран» М.Георгієвський заявляв: «Я нічого не можу зробити з чиновником, який демонстративно, умисно зневажає закон» [6].

Генеральний директор АТ «Мономах», член ради Українського союзу підприємців і промисловців В.Бараташ вважає: « У нас працюють тільки ті закони та укази, які ініціюються контролюючими органами, тобто спрямовані на утиснення, якщо не на знищення підприємництва. А Указ Президента «Про дерегулювання...» та інші, які покликані полегшити наше існування, чомусь не працюють» [7].

По-друге, як видно із ч.1 ст.12 Закону «Про боротьбу з корупцією», порядок адміністративного провадження у справах про корупційні діяння або інші правопорушення, пов'язані з корупцією, а також виконання постанов про накладення адміністративних стягнень визначається Кодексом про адміністративні правопорушення, за винятком положень, встановлених цим Законом. Суттєвою прогалиною в діючому законодавстві вбачається недосконалість законодавства, що регулює порядок притягнення

винної особи до адміністративної відповідальності. Зокрема, ст.38 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено, що адміністративне стягнення може бути накладено не пізніше як через два місяці з дня скоєння правопорушення, практика свідчить, що нерідко винні посадові особи свідомо затягують розгляд справи в суді, в результаті, керуючись ст.247 КпАП, суддя закриває провадження по справі, а корумпована посадова особа залишається непокараною. На нашу думку, доцільно було б передбачити можливість продовження судом терміну, протягом якого на відсутнього, навіть з поважних причин, порушника може бути накладене адміністративне стягнення.

По-третє, однією з причин існування корупції є недосконалість єдиного законодавства, що регулює відносини в сфері підприємництва. Передумовою реалізації права на підприємницьку діяльність є її державна реєстрація. Але практика застосування реєстраційного законодавства свідчить про наявність прогалин, неузгодженість, різне тлумачення одних й тих самих норм реєстраційними органами.

Наприклад, такі основні нормативні акти в сфері підприємництва як Цивільний кодекс України та закони України «Про власність», «Про підприємництво», «Про підприємства в Україні» містять суперечності стосовно визначення місцезнаходження юридичної особи, складу установчих документів, видів юридичних осіб. Закон України «Про підприємництво» і Закон України «Про господарські товариства» містять різні строки подання заяв для державної реєстрації змін в установчих документах.

Законодавством не визначено єдиного універсального органу, який би здійснював державну реєстрацію всіх суб'єктів підприємницької діяльності. За чинним законодавством орган реєстрації визначається залежно від декількох ознак: організаційно-правові форми підприємництва, мети діяльності, виду організації. Оскільки в Україні нині діє безліч (майже півтора десятка) типів реєстраторів: Кабінет Міністрів України реєструє фінансово-промислові групи; НБУ-банки та фінансові біржі; адміністрації вільних економічних зон – суб'єктів вільних економічних зон; місцеві органи юстиції – об'єднання громадян, адвокатські об'єднання тощо, однак відсутність чіткого розподілу компетенції цих органів стосовно реєстрації призводить до численних непорозумінь, коли один орган скеровує до іншого, змушують суб'єктів підприємницької діяльності проходити реєстрацію знову, але вже в своєму відомстві [8, с.16].

Це створює штучні перешкоди для розвитку підприємництва та сприятливі умови для розвитку корупції. В науковій літературі ці питання неодноразово обговорювалися [9]. Вони повинні бути враховані при прийнятті закону «Про систему державної реєстрації суб'єктів господарювання», який був підготовлений Держкомпідприємництвом.

По-четверте, давно назріла необхідність внести зміни до законодавства, що забезпечують боротьбу з корупцією. Наприклад, у діючому законодавстві відсутні такі кваліфікаційні ознаки як тривалість та тяжкість скоєних корупційних діянь. Не розділяється відповідальність за скоєння разових, систематичних та постійних протиправних дій. Також необхідно вирішити питання про збільшення відповідальності суб'єктів, що займають більш високу посаду, корумповані дії яких відрізняються більшою протиправною масштабністю та спричиняють значнішу шкоду.

Таким чином, запропоновані зміни по удосконаленню бази боротьби з корупцією підвищать ефективність протидії цьому негативному явищу, дадуть змогу надійніше захистити підприємців від неправомірних вчинків посадових осіб.

Список літератури: 1. Мельник М. Механізм корумпованих відносин // Право України. 2001. №4. 2. Мельник Н.И., Омельченко Г.Е., Хавронюк Н.И. Комментарий к Закону Украины «О борьбе с коррупцией». К., 1996. 3. Сервецький І.В. Теоретичні основи боротьби з організованою злочинністю і корупцією // Вісник Запорізького юридичного інституту. 1999. №2. 4. Репецкая А.Л. Организованная преступность в сфере экономики и финансов и проблемы борьбы с ней. Иркутск, 2000. 5. Дайджест ДІНАУ від 31.03.2000. №13. 6. Бизнес. 1999. №32. 7. Бизнес. 1999. №17 (328). 8. Галицькі контракти. 2000. №31. 9. Труш І. Удосконалювати ресстраційну діяльність // Право України. 2001. №7; Ушаповський В. Організована злочинність як фактор дестабілізації суспільних відносин та зростання тіньової економіки // Право України. 2001. № 12.

Надійшла до редколегії 10.10.02

В.В. Ковальська

АНАЛІЗ ІНФОРМАЦІЇ В УПРАВЛІНСЬКІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ВНУТРІШНІХ СПРАВ ЗА ДОПОМОГОЮ КІЛЬКІСНИХ МЕТОДІВ

Методи управління знаходяться в діалектичній єдності з цілями управління і визначають якісний бік управлінської діяльності. Оскільки кількість – категорія діалектична, то виходячи з цього, кількісні методи представляють собою способи, засоби, підходи і шляхи відображення в відносних одиницях виміру загального і одиничного в об'єктах реального світу, процесів і явищ.

Пізнати об'єктивні закономірності суспільних процесів, оцінювати суб'єктивну діяльність людей дозволяє науковий аналіз соціальної інформації. Науковий аналіз інформації сьогодні без застосування кількісного методу неможливий.

Збільшення обсягів інформації, посилення вимог до ефективності управління і посилення інтенсивності управлінської діяльності органів внутрішніх справ викликає особливий інтерес до питань аналізу факторів, які впливають на стан охорони громадського порядку і боротьби зі злочинністю. Штабні підрозділи різного рівня управління готують аналітичні довідки за місяць, квартал, півріччя, 9 місяців і рік Ними здійснюється не тільки узагальнення і диференційована оцінка видів злочинів, але й аналіз причин та умов їх удосконалення і визначення заходів боротьби зі злочинами [1].

Питання організації аналітичної роботи є центральною ланкою змісту управлінської діяльності органів внутрішніх справ. На всіх рівнях управління існують штабні підрозділи, які можуть інформаційно обслуговувати суб'єктів управління для прийняття ефективних управлінських рішень. Штабні підрозділи в складі міськрайорганів внутрішніх справ можуть не тільки накопичувати інформацію, але вивчати і узагальнювати її в цілях прийняття адекватних рішень. Аналітична робота в органах внут-